

Regional- og Landdistriktpolitisk Redegørelse 2013

Regeringens redegørelse til Folketinget

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	2
2	Regeringens initiativer for landdistrikter og yderområder	3
2.1	Rammevilkår og finansiel støtte til kommuner med landdistrikter og yderområder	3
2.2	Infrastruktur	4
2.3	Bygninger og boliger	4
2.4	Erhvervsliv og jobskabelse	5
3	Afgrænsning af landdistrikter og yderområder	6
4	Status og udviklingstendenser: Demografi	9
4.1	Befolkningstal	9
4.2	Køn	10
4.3	Alder	10
5	Status og udviklingstendenser: Socio-økonomiske forhold	12
5.1	Uddannelse	12
5.2	Beskæftigelse	13
5.3	Erhvervsstruktur	14
5.4	Disponibel indkomst	15
5.5	Statslige arbejdspladser	16
6	De danske småøer	18
6.1	Demografi	18
6.2	Socio-økonomiske forhold	19

Redaktionen er afsluttet den 23. april 2013.

1 Indledning

Regeringen ønsker et Danmark, der hænger sammen. Et Danmark hvor der er fornuftige vilkår for vækst og muligheder for et godt liv i alle dele af landet.

I disse år vokser befolkningen i mange større byområder. Modsat oplever flere landdistrikter og yderområder befolkningstilbagegang. Det er tilfældet i Danmark. Og det er tilfældet i de fleste af de lande, som vi plejer at sammenligne os med. De seneste år har også været præget af den økonomiske krise, der har ramt alle egne af landet.

Tilsammen gør den demografiske udvikling i landdistrikter og yderområder og den økonomiske krise det vanskeligt at fastholde målsætningen om et Danmark, der hænger sammen. Regeringen holder imidlertid fast. I det seneste halvandet år har regeringen iværksat en række ambitiøse initiativer til gavn for Danmarks landdistrikter og yderområder: Initiativer der imødegår en række centrale udfordringer; og initiativer der gør det muligt at udnytte de mange muligheder og ressourcer, som findes i landdistrikts- og yderområder.

Formålet med denne redegørelse er at beskrive disse initiativer og belyse den aktuelle situation og udviklingstendenser i Danmarks landdistrikter og yderområder samt på de danske småøer. Tilsammen skal det bidrage til en konstruktiv og løsningsorienteret debat om potentialer, udfordringer og handlemuligheder.

Redegørelsen indledes med en beskrivelse af regeringens initiativer (kapitel 2). Efterfølgende præsenteres den nye geografiske afgrænsning af landdistrikter og yderområder, som redegørelsen bygger på (kapitel 3). Med afsæt i denne afgrænsning beskriver de følgende kapitler den aktuelle situation og udviklingstendenser – først i et demografisk perspektiv (kapitel 4) derefter i et socio-økonomisk perspektiv (kapitel 5). Redegørelsen afrundes med en uddybende beskrivelse af den aktuelle situation og udviklingstendenser på de danske småøer (kapitel 6).

2 Regeringens initiativer for landdistrikter og yderområder

Landdistrikter og yderområder står overfor flere store udfordringer. Den mest markante udfordring er, at flere af områderne mister borgere, mens de store byer vokser. En anden væsentlig udfordring er den aktuelle økonomiske situation, der belaster mange husholdninger, virksomheder og det offentlige økonomi. Til trods for disse vanskelige rammevilkår har regeringen siden sin tiltræden gennemført en lang række ambitiøse initiativer til gavn for landdistrikter og yderområder. Disse initiativer beskrives nedenfor under fire overordnede overskrifter: Rammevilkår og finansiel støtte til kommuner med landdistrikter og yderområder, Infrastruktur, Bygninger og boliger samt Erhvervsliv og jobskabelse.

2.1 Rammevilkår og finansiel støtte til kommuner med landdistrikter og yderområder

Justering af den kommunale udligning. Regeringen har med støtte fra Enhedslisten gennemført en lovændring, der indebærer, at den kommunale udligning er blevet mere rimelig og rammer mere præcist i forhold til kommunernes udgiftsbehov og således også i højere grad afspejler forholdene for kommunerne i land- og yderområderne. Overordnet er der flyttet ca. 400 mio. kr. fra de større byer til kommunerne i disse områder.

Målretning af byfornyelsesindsatsen. Regeringen har med støtte fra samtlige partier i Folketinget gennemført en omprioritering af byfornyelsesrammen, så flere midler målrettes små byer. Der anvendes 75 mio. kr. årligt til denne indsats, hvilket er 52 mio. kr. mere end før lovændringen.

Yderligere midler til nedrivning af misligholdte huse på landet. Regeringen har indgået aftale med Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti om at afsætte en pulje til nedrivning og istandsættelse af dårlige boliger på landet på samlet 400 mio. kr. i 2014 og 2015. Aftalen indgår som en delaftale om Vækstplan DK. Puljen vil give betydelig bedre muligheder for at imødegå problemer med faldefærdige huse og bidrage til en helhedsorienteret og fremadrettet indsats. Puljen ligger i forlængelse af den netop gennemførte omprioritering af byfornyelsesmidlerne.

Målretning af øvrige puljer. Regeringen har målrettet midler til Lokale Aktionsgrupper (LAGer) og landdistriktpuljemidler mod beskæftigelse og turismeindsats.

Landdistriktsbestemmelse i planloven. Regeringen har med opbakning fra Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti gennemført en ændring af planloven, så der bl.a. indføres en landdistriktsbestemmelse, der giver kommunerne nye, enklere og forbedrede muligheder for at stimulere bosætning og realisering af erhvervsinitiativer i de vanskeligt stillede dele af landdistrikterne, bl.a. ved at tillade etablering af erhverv og helårsboliger i alle overflødiggjorte bygninger i disse områder.

Landdistriktsrejsehold og udbredelse af viden. Regeringen har i regi af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter etableret et Rejsehold for landdistrikter, der kan understøtte bl.a. kommunernes indsats. Samtidig har ministeriet etableret internetportalen livogland.dk, som deler viden om

indsatser i landdistrikter og yderområder, så man på tværs af landet kan få glæde af de erfaringer, som andre har gjort.

2.2 Infrastruktur

Kollektiv trafik i yderområderne. Regeringen har indgået en trafikaftale med Enhedslisten og Dansk Folkeparti, der bidrager til forbedring af den kollektive transport i yderområder. Der er bl.a. afsat en ny pulje på 285 mio. kr. over de næste fem år til at forbedre den kollektive trafik i landets yderområder. Puljen kan f.eks. støtte nye busruter og investeringer i infrastruktur, der bidrager til at gøre den kollektive trafik bedre.

Bredbånd i alle egne af landet. For at understøtte en veludviklet mobil- og bredbåndsinfrastruktur i hele Danmark har regeringen i forbindelse med auktionen over 800 MHz-frekvenserne stillet krav om dækning med mobilt bredbånd med en oplevet minimumshastighed på 10 Mbit/s i 207 udvalgte postnumre. Postnumrene er udvalgt efter, hvor der er størst behov for at forbedre bredbåndsdækningen. Dækningen med mobilt bredbånd i de udvalgte områder vil blive forbedret løbende frem mod 2015, hvor dækningskravet skal være opfyldt.

Bedre bredbånd på Bornholm. Regeringen har indgået aftale med Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti og afsat 30 mio. kr. årligt i 2014 og 2015 til sikring af bedre bredbåndsforbindelser på Bornholm. Aftalen indgår som en delaftale om Vækstplan DK.

Kystsikring. Som led i Vækstplan DK vil regeringen understøtte den fortsatte kystbeskyttelses- og oprensningsindsats på den jyske vestkyst med samlet set 200 mio. kr. i 2014 og 2015 (primært kyststrækningen Lodbjerg og Nymindegab).

Hurtigere offentlig transport mellem landsdelene. Regeringen har reserveret 27,5 mia. kr. til en nyoprettet fond – Togfonden DK – der skal finansiere et historisk løft af den danske jernbanetrafik. Med fonden vil regeringen gennemføre timemodellen på jernbanen og dermed bringe rejsetiden i tog mellem København og Odense, Odense og Aarhus samt Aarhus og Aalborg ned på én time pr. strækning.

2.3 Bygninger og boliger

Flexboliger. Regeringen har med støtte fra alle partier bortset fra Enhedslisten gennemført en ændring af boligreguleringsloven, som præciserer kommunernes mulighed for at tillade, at helårsboliger benyttes til fritidsformål og senere uden yderligere ansøgninger vender tilbage til helårsbeboelse.

Indsats mod boligspekulanter. Regeringen har sammen med Enhedslisten, Venstre, Dansk Folkeparti, og Det Konservative Folkeparti gennemført en ændring af lejeloven. Lovændringen

giver bl.a. kommunerne mulighed for at indbringe sager om vedligeholdelsesmangler i meget dårlige lejligheder og derved modvirke spekulativ udlejning af sådanne boliger.

2.4 Erhvervsliv og jobskabelse

Generelle initiativer med særlig betydning i landdistrikterne. Regeringen har indgået aftale med Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti om bl.a. lavere afgifter på grænsehandelsudsatte varer (ølafgiften sænkes og sodavandsafgiften bortfalder), forøgelse af fradraget for hotelmoms fra 50 til 75 pct. samt lavere afgifter på procesenergi og emballage.

Udviklingspakke. Regeringen indgik i marts 2012 en aftale med Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti om en udviklingspakke, der forbedrer små og mellemstore virksomheders adgang til finansiering. Det kommer virksomheder i hele landet til gode.

Styrket finansiering til små og mellemstore virksomheder (Kreditpakken). Regeringen indgik i november 2012 en aftale med Venstre, Dansk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti om en kreditpakke, der styrker især små og mellemstore virksomheders finansieringsmuligheder. Samlet set danner initiativerne basis for et øget udlån på over 12 mia. kr. fra 2013-2015. Det understøtter virksomhedernes udvikling, vækst og jobskabelse. Initiativerne i Kreditpakken er igangsat, og de første lån er bevilliget.

3 Afgrænsning af landdistrikter og yderområder

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter har udarbejdet en ny model til afgrænsning af landdistrikter og yderområder, som danner udgangspunkt for de statistiske beskrivelser i kapitel 4, 5 og 6. Formålet med den nye model er at opnå en mere præcis afgrænsning af forskellige områdetyper og muliggøre en mere nuanceret beskrivelse af områderne.

Af hensyn til præcisionen bliver et områdes status med den nye model fastlagt på sogne- frem for kommuneniveau. Et områdes status fastlægges overordnet med afsæt i to dimensioner. Den ene er en by/land dimension, der måler et områdes andel af borgere i byer med mindst 3.000 indbyggere. Den anden er en center/periferi dimension, der måler om et givent område ligger tæt på (mindre end 30 minutters kørsel) eller langt fra de største byområder i Danmark.¹

Afgrænsningen omfatter fire typer af sogne:

1. Byområder i eller tæt på de største byer: områder hvor mindst halvdelen af borgerne bor (a) i byer med over 3.000 indbyggere og (b) indenfor en halv times kørsel fra et af de største byområder i landet.
2. Byområder længere væk fra de største byer: områder hvor mindst halvdelen af indbyggerne bor (a) i byer med over 3.000 indbyggere og (b) mere end en halv times kørsel fra et af de største byområder i landet.
3. Landdistrikter tæt på de største byer: områder hvor mere end halvdelen af indbyggerne bor (a) udenfor byer med over 3.000 indbyggere og (b) indenfor en halv times kørsel fra et af de største byområder i landet.
4. Landdistrikter længere væk fra de største byer: områder hvor mere end halvdelen af indbyggerne bor (a) udenfor byer med over 3.000 indbyggere og (b) mere end en halv times kørsel fra et af de største byområder i landet.

Da de små danske øer betragtes som særegne områder med særegne udfordringer og muligheder, behandles de som en særskilt type. Således opererer redegørelsen med i alt fem områdetyper.² Figur 3.1. viser fordelingen af disse fem områdetyper i Danmark.

Hvor ligger områderne?

En betydelig del af landet består af landdistrikter længere væk fra de største byer. Det gælder de fleste områder i Nord-, Vest- og Sønderjylland samt Djursland. Der findes i alle disse regioner også byområder længere væk fra de største byer, om end der i Vestjylland er forholdsvis få og i Sønderjylland forholdsvis mange.

¹ Større byer forstås som de 11 største byområder, samt Hovedstadsområdet: Hovedstadsområdet, Aarhus, Odense, Aalborg, Esbjerg, Randers, Kolding, Horsens, Vejle, Roskilde, Herning og Helsingør.

² De danske småøer omfatter: Aarø, Agersø, Anholt, Askø (inkl. Lilleø), Avernakø, Baagø, Barsø, Birkholm, Bjørnø, Drejø, Egholm, Endelave, Fejø, Femø, Fur, Hjarnø, Hjortø, Lyø, Mandø, Nekselø, Omø, Orø, Sejerø, Skarø, Strynø, Tunø, Venø. Det anvendte datamateriale er på sogneniveau. Enkelte øer udgår fra analyserne idet der ikke er sammenfald med et sogn. Dette gælder Barsø, Egholm, Nekselø og Årø.

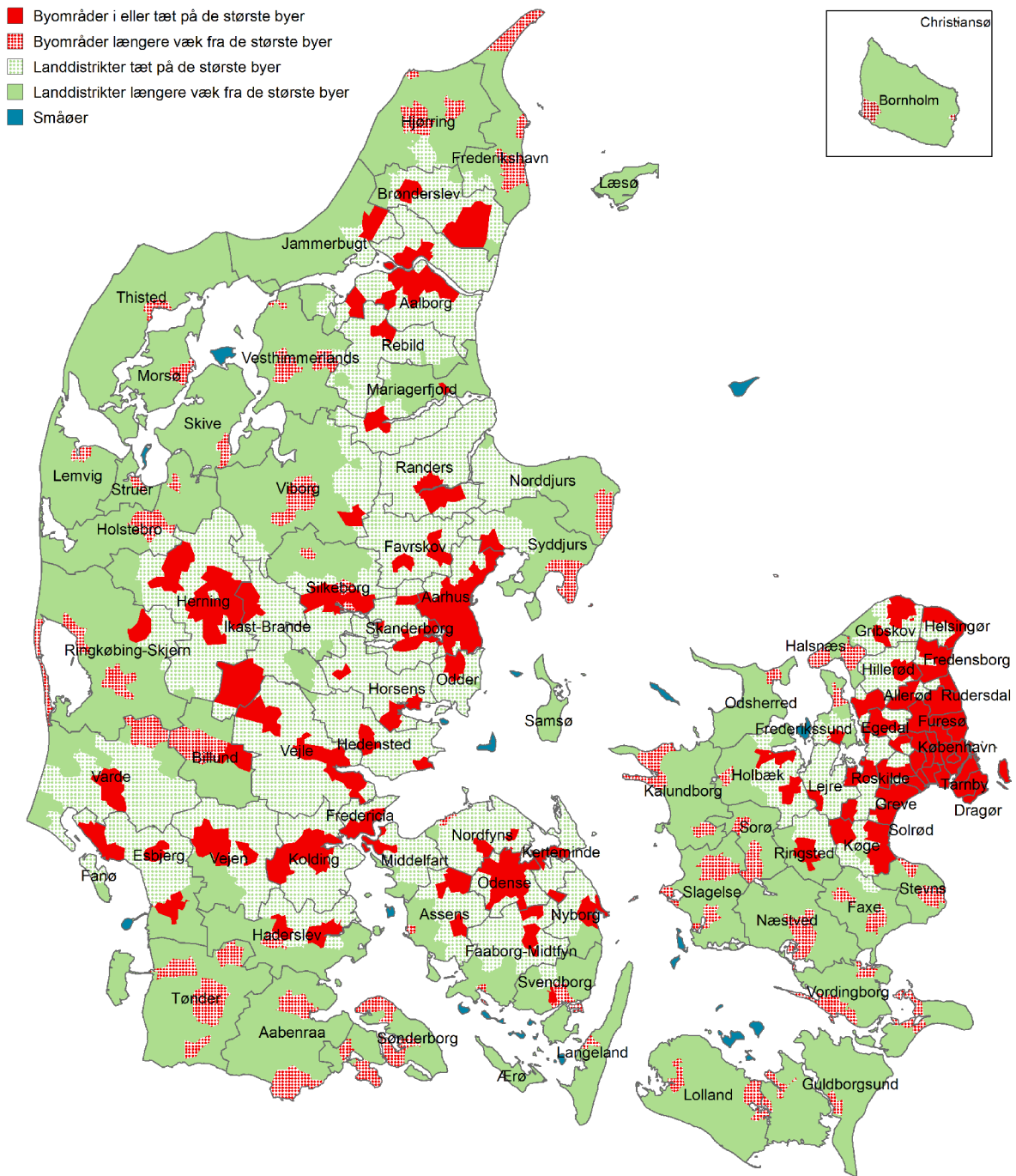
Landdistrikterne tæt på de største byer danner i Jylland et "bælte" fra området nord for Aalborg og videre ned til det østjyske bybånd (fra Randers til Kolding) samt omkring Esbjerg og Herning. Det østjyske bybånd rummer hovedparten af byområderne i eller tæt på de største byer i Jylland.

På Fyn findes landdistrikterne længere væk fra de største byer overvejende på den sydligste del af øen og på Langeland og Ærø. Landdistrikterne tæt på de største byer dækker den største del af Fyn og strækker sig i et stort areal omkring Odense.

På Sjælland rummer det meste af Region Hovedstaden byområder i eller tæt på de største byer. Deres placering afspejler i stort omfang den såkaldte Fingerplan. Roskilde hører også til blandt de største byområder. Områder i umiddelbar nærhed til Roskilde samt de mest vestlige områder i Region Hovedstaden tilhører fortrinsvis kategorien af landdistrikter tæt på de største byer. Den resterende del af Sjælland består primært af landdistrikter længere væk fra de største byer og relativt få byområder længere væk fra de største byer (eksempelvis Vordingborg, Næstved, Slagelse og Kalundborg).

De mellemstore danske øer består overvejende af landdistrikter længere væk fra de største byer. Dette gælder eksempelvis Lolland, hvor der også er nogle byområder længere væk fra de største byer – herunder særligt Maribo og Nakskov. På Langeland og på Bornholm er der med Rudkøbing, Rønne og Neksø også enkelte byområder længere væk fra de største byer.

Figur 3.1: Danmarkskort over forskellige områdetyper

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik, KRAKs Digitale Vejnet samt data fra Geodastystrelsen (DAGI, januar 2013).

4 Status og udviklingstendenser: Demografi

Dette kapitel beskriver status og udviklingstendenser med afsæt i tre demografiske variable: befolkningens størrelse, køn og alder.³

4.1 Befolkningstal

Tabel 4.1 viser fordelingen af den danske befolkning på de fem områdetyper.

Tabel 4.1: Befolkning 1. januar 2013 og udvikling fra 2007-2013 fordelt på områdetyper

	Antal	Andel (pct.)	Ændring i pct.
Byområder i eller tæt på de største byer	3.313.491	59,1	5,3
Byområder længere væk fra de største byer	759.210	13,6	-0,2
Landdistrikter tæt på de største byer	711.101	12,7	2,1
Landdistrikter længere væk fra de største byer	801.352	14,3	-3,0
Småøer	4.329	0,1	-9,5
Hele landet	5.602.628	100	2,9

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

Anm.: Andele i pct. summerer ikke til 100. Dette skyldes, at ca. 0,2 pct. af den danske befolkning ikke kan henføres entydigt til et sogn. Derudover er Christiansøes indbyggere udeladt af analysen.

Landdistrikter længere væk fra de største byer dækker den største del af landet, men huser blot 14,3 pct. af befolkningen. På et noget mindre område bor en næsten tilsvarende befolkningsandel (12,7 pct.) i landdistrikter tæt på de største byer. Knap tre fjerdedele (72,7 pct.) af den danske befolkning bor i byområder. Deraf bor 13,6 pct. i byområder længere væk fra de største byer, mens 59,1 pct. bor i eller tæt på de største byer. På småøerne boede der pr. 1. januar 2012 4.675 mennesker svarende til mindre end én promille af befolkningen.⁴

I perioden 2007-2013 er den danske befolkning steget med 2,9 pct. Befolkningsudviklingen har imidlertid været negativ i landdistrikterne længere væk fra de største byer (-3,0 pct.), hvor der i perioden er blevet godt 24.000 færre borgere, og svagt negativ (-0,2 pct.) i byområderne længere væk fra de største byer. Modsat er det påfaldende, at man i den samme periode har oplevet en betragtelig befolkningsvækst på 2,1 pct. i landdistrikterne tæt på de største byer svarende til knap 15.000 flere borgere. I byområder i eller tæt på de største byer har befolkningsvæksten været endnu større (5,3 pct.) svarende til godt 165.000 flere borgere.

En tilbagegang i indbyggertallet er med andre ord først og fremmest udtalt i landdistrikterne længere væk fra de største byer. Procentuelt betragtet er tilbagegangen endnu mere udtalt på småøerne, som mellem 2007 og 2013 har oplevet en tilbagegang i befolkningen på over 9 pct. Det bemærkes i den sammenhæng, at flere af de større danske øer (eksempelvis Læsø, Samsø,

³ Tabeller, figurer og tal i teksten er baseret på ministeriets beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik.

⁴ Befolkningen på småøerne var på opgørelsestidspunktet endnu ikke opgjort for 2013. Derfor afviger opgørelsestidspunktet for det reelle indbyggertal og datagrundlaget for områdetypen "småøer", der bygger på data på sogneniveau. Datagrundlaget for småøerne er mindre end det faktiske indbyggertal. Det skyldes, at enkelte småøer ikke har været mulige at isolere fra områder på fastlandet, idet data opgøres på sogneniveau. Datagrundlaget udgør i 2013 4.329 indbyggere i de betragtede sogne. Dette grundlag betragtes således som repræsentativt for de danske småøer.

Langeland, Lolland og Bornholm), som primært rummer landdistrikter længere væk fra de største byer, også oplever en forholdsvis stor befolkningstilbagegang.

Ovennævnte er en gennemsnitsbetragtning. Der er markante variationer mellem enkelte områder og landsdele. Således er den nordvestlige del af Jylland (omkring Thy og Mors) og den nordligste del af Jylland særligt ramt af befolkningstilbagegang. Landdistrikter længere væk fra de største byer i den sydøstlige del af Fyn, dele af Djursland, det sydlige Sjælland og omkring Viborg oplever til gengæld en befolkningsfremgang. Om end i et mindre omfang findes der også sådanne eksempler i de fleste andre dele af landet.

4.2 Køn

Tabel 4.2 viser andelen af kvinder i de forskellige områdetyper og i landet som helhed.

Tabel 4.2: Kønsfordeling (andel kvinder pct.) fordelt på områdetyper 1. januar 2013

	Andel
Byområder i eller tæt på de største byer	51,0
Byområder længere væk fra de største byer	51,1
Landdistrikter tæt på de største byer	49,0
Landdistrikter længere væk fra de største byer	48,8
Småøer	48,1
Hele landet	50,4

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

Samlet set er 50,4 pct. af befolkningen kvinder. I byområderne er denne andel imidlertid en smule større. I landdistrikterne er andelen af kvinder lidt lavere. På småøerne er der ligeledes en mindre andel af kvinder end i de øvrige områdetyper. I et landsdelsperspektiv synes det særligt at være områderne langs den jyske vestkyst, det nordligste Fyn, Lolland, samt dele af Sønderjylland, hvor der bor en mindre andel af kvinder. Områderne med den største andel af kvinder findes i og omkring hovedstaden.

4.3 Alder

Tabel 4.3 viser befolkningsandele fordelt på fire aldersgrupper.

Tabel 4.3: Aldersgrupper (andel i pct.) fordelt på områdetyper, 1. januar 2013

	0-14	15-24	25-64	65+
Byområder i eller tæt på de største byer	17,2	13,9	52,3	16,7
Byområder længere væk fra de største byer	16,2	12,4	49,7	21,7
Landdistrikter tæt på de største byer	20,2	10,7	52,3	16,8
Landdistrikter længere væk fra de største byer	17,4	10,6	51,7	20,3
Småøer	10,4	5,9	47,4	36,3
Hele landet	17,4	12,8	51,9	17,8

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

I byområderne i eller tæt på de største byer er aldersfordelingen forholdsvis tæt på landsgennemsnittet. I byområderne længere væk fra de største byer finder man imidlertid en overrepræsentation af borgere over 65 år. I landdistrikter tæt på de største byer ligger andelen af de yngste borgere (0-14 år) over landsgennemsnittet.

I landdistrikterne længere væk fra de største byer ser man en overrepræsentation af de ældste borgere. Udfordringer knyttet til en voksende andel af ældre borgere er med andre ord særligt udtalte i områderne – landdistrikter og byområder – længere væk fra de største byer. Fra et overordnet geografisk perspektiv gælder dette særligt i den nordvestlige del af Jylland og på Fyn.

På småøerne adskiller alderssammensætningen sig væsentligt fra de andre områder. Der er således en relativ høj andel af de ældste borgere (over 65 år) og en forholdsvis lav andel af de yngre borgere. Dette gælder også for flere af de større danske øer (Læsø, Ærø, Langeland, Samsø, Fanø, Lolland og Bornholm).

5 Status og udviklingstendenser: Socio-økonomiske forhold

I dette kapitel beskrives den aktuelle situation og udviklingstendenser med udgangspunkt i fire socio-økonomiske variable: uddannelse, beskæftigelse, erhvervsstruktur og disponibel indkomst. Desuden rummer kapitlet et særskilt afsnit om placeringen af statslige arbejdspladser.

5.1 Uddannelse

Tabel 5.1 viser uddannelsesniveaet for befolkningen i aldersgruppen 16-64 årige i 2012 fordelt på områdetyper.

Tabel 5.1: Befolkningens (16-64 årige 1. januar 2012) fordeling (pct.) på højest fuldførte uddannelse fordelt på områdetyper

	Grundskole	Gymnasial	Erhvervsuddannelse	Videregående	Andet/ ukendt
Byområder i eller tæt på de største byer	26,4	11,6	26,6	29,7	5,5
Byområder længere væk fra de største byer	34,0	6,0	35,5	20,8	3,7
Landdistrikter tæt på de største byer	30,6	4,8	38,8	22,8	3,0
Landdistrikter længere væk fra de største byer	34,4	4,2	40,0	18,3	3,2
Småøer	31,3	4,8	35,1	25,2	3,6
Hele landet	30,4	8,8	30,5	25,5	4,7

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

I hele landet har cirka en fjerdedel af denne gruppe en videregående uddannelse. I byområderne i eller tæt på de største byer findes den største andel (29,7 pct.) med en videregående uddannelse. Den mindste andel af borgere med videregående uddannelse findes i landdistrikterne længere væk fra de største byer (18,3 pct.) og dernæst byområderne længere væk fra de største byer (20,8 pct.).

I landdistrikterne tæt på de største byer er andelen i denne gruppe også mindre end landsgennemsnittet, men dog større end i landdistrikter og byområder længere væk fra de største byer. Den mindre andel af borgere i landdistrikterne med en videregående uddannelse modsvares af en forholdsvis høj andel af borgere med en erhvervsfaglig uddannelse. Andelen af borgere med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse er størst i byområder og landdistrikter længere væk fra de største byer.⁵

I et geografisk perspektiv er det tydeligt, at særligt områder omkring Hovedstaden samt områder omkring Aarhus, huser en stor andel af befolkningen med videregående uddannelse. Generelt afspejler andelen med videregående uddannelse i høj grad byområdernes størrelse.

⁵ I byområder i eller tæt på de største byer findes en forholdsvis stor andel af borgere med en gymnasial uddannelse som højest fuldført uddannelse. Dette skal ses i lyset af, at større byer har flere unge borgere, der efter endt gymnasial uddannelse er flyttet til de større byer for at videreuddanne sig, men endnu ikke har fuldført en erhvervsfaglig uddannelse.

På småøerne er andelen af borgere med en videregående uddannelse kun lidt lavere end landsgennemsnittet. Endvidere er der en relativ høj andel af beboerne, som har gennemført en erhvervsuddannelse.

Ser man på udviklingen i perioden 2010-2012, er der i alle områder tendens til stigende uddannelsesniveau. Stigningen foregår en smule hurtigere i byområderne i eller tæt på de største byer, men forskellen i forhold til de andre områder er ikke stor. Den stigende efterspørgsel på veluddannet arbejdskraft modsvares således af et stigende udbud i hele landet. Eksempelvis er andelen af borgere med en videregående uddannelse steget med 2,8 pct. i landdistrikterne længere væk fra de største byer. I byområderne i eller tæt på de største byer er denne stigning til sammenligning på 3,5 pct.

5.2 Beskæftigelse

Tabel 5.2. viser forskellige aspekter af beskæftigelsessituationen (beskæftigelsesfrekvens, udvikling i beskæftigelsen, bruttoledigheden) i de forskellige områdetyper og for landet som helhed.

Tabel 5.2: Beskæftigelsesfrekvens (2011), beskæftigelsesudvikling (2009-2011) og ledighed (2011) fordelt på områdetyper (16-64 årige) (pct.)

	Beskæftigelsesfrekvens, 2011	Udvikling i beskæftigelse, 2009-2011	Bruttoledighed, 2011
Byområder i eller tæt på de største byer	71,0	-4,1	6,1
Byområder længere væk fra de største byer	69,1	-7,1	6,7
Landdistrikter tæt på de største byer	76,2	-5,9	5,0
Landdistrikter længere væk fra de største byer	72,4	-7,8	6,0
Små øer	66,2	-9,5	6,4
Hele landet	71,4	-5,3	6,0

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal (hhv. RAS og den registerbaserede ledighedsstatistik) fra Danmarks Statistik

Beskæftigelsesfrekvensen viser, hvor stor en andel af befolkningen i den erhvervsaktive alder, der er i beskæftigelse. Som det fremgår af tabel 5.2 var beskæftigelsesfrekvensen for hele landet på 71,4 pct. i 2011.

Beskæftigelsesfrekvensen ligger over landsgennemsnittet i landdistrikter – både dem tæt på og længere væk fra de største byer. Mellem 2009 og 2011 har den økonomiske krise medført en faldende beskæftigelsesfrekvens for alle områdetyper. Faldet i beskæftigelsesfrekvensen er mest markant i byområderne længere væk fra de største byer, som også har den laveste gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvens.

I hele landet er antallet af beskæftigede i perioden faldet med 5,3 pct. I landdistrikter og byområder længere væk fra de største byer er faldet på henholdsvis 7,8 pct. og 7,1 pct. Faldet i landdistrikterne tæt på de største byer er lidt mindre (-5,9 pct.), og i byområderne i eller tæt på

de største byer væsentligt mindre (-4,1 pct.). Som en følge af et færre antal beskæftigede er ledigheden også steget mellem 2009 og 2011. Som det fremgår af tabel 5.2 bør det fremhæves, at landdistrikterne – og særligt landdistrikterne tæt på de største byer – adskiller sig ved et forholdsvis lavt ledighedsniveau. Landets gennemsnitlige ledighed er på 6,0 pct. Ledigheden i landdistrikterne længere væk fra de største byer er ligeledes er på 6,0 pct., mens ledigheden i landdistrikterne tæt på de største byer kun er på 5,0 pct.

I et landsdelsperspektiv har den nordvestlige del af Jylland (omkring Thy, Mors, Struer og Thisted) og Lolland oplevet en særlig stor tilbagegang i beskæftigelsen. Kigger man på det aktuelle ledighedsniveau, finder man imidlertid flere byområder i eller tæt på de største byer – ikke mindst i hovedstadsområdet – blandt områderne med den højeste ledighed. Ledigheden i store dele af Øst- og Vestjylland er i øvrigt forholdsvis lav, mens der i det nordligste og sydligste Jylland samt på Fyn er en forholdsvis høj ledighed. På nogle af de større øer (Bornholm, Lolland, Langeland og Læsø) er ledigheden også relativ høj.

Beskæftigelsesfrekvensen på de danske småøer er 66,2 pct., hvilket er noget under landsgennemsnittet. Samtidig er beskæftigelsen faldet med 9,5 pct. i perioden 2009-2011. Ledigheden på småøerne er på 6,4 pct. og således også lidt højere end landsgennemsnittet

5.3 Erhvervsstruktur

Tabel 5.3 viser, hvordan de beskæftigede i 2011 fordelte sig på erhvervsgrupper i de forskellige områdetyper.⁶

Tabel 5.3: Erhvervsstruktur (procentvis fordeling af beskæftigede i 2011) fordelt på områdetyper (bopælsadresse)

	Primære erhverv	Service Erhverv	Bygge og anlæg	Industri, råstofudvinding og forsyningsvirksomhed	Offentlig administration, undervisning og sundhed	Uoplyst
Byområder i eller tæt på de største byer	0,5	50,5	4,5	9,8	34,3	0,5
Byområder længere væk fra de største byer	1,4	40,8	6,0	15,6	35,8	0,4
Landdistrikter tæt på de største byer	5,2	40,1	8,1	15,4	30,8	0,4
Landdistrikter længere væk fra de største byer	7,0	36,3	8,5	15,9	31,9	0,5
Små øer	10,4	36,4	8,3	9,9	33,7	1,2
Hele landet	2,2	45,8	5,7	12,1	33,7	0,5

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

⁶ Den viste erhvervsstruktur beskriver, hvad beboerne i området er beskæftiget med. Det er således ikke nødvendigvis en afspejling af erhvervsstrukturen for områdets arbejdspladser, da beboere kan arbejde i andre områder, end hvor de er bosat.

På landsplan er 45,8 pct. beskæftiget i serviceerhverv, som i alle områdetyper udgør den største erhvervsgruppe. Andelen i byområderne i eller tæt på de største byer er dog med 50,5 pct. væsentligt større end i de øvrige områder. Den næststørste erhvervsgruppe er beskæftiget i offentlig administration, undervisning og sundhed, som på landsplan udgør en tredjedel af de beskæftigede. Andelen i denne erhvervsgruppe er større i byområderne end i landdistrikterne. I denne sammenhæng er det værd at bemærke, at der i byområder længere væk fra de største byer er en relativ høj andel af beskæftigede i denne erhvervsgruppe.

Andelen af beskæftigede i de primære erhverv er naturligt nok størst i landdistrikterne. Særligt i landdistrikterne længere væk fra de største byer og på småøerne er denne erhvervsgruppe forholdsvis stor (henholdsvis 7,0 pct. og 10,4 pct.). Andelen af beskæftigede i bygge- og anlægsbranchen samt i industrierhvervene er også relativ stor i landdistrikterne længere væk fra de største byer (henholdsvis 8,5 pct. og 15,9 pct.) og landdistrikterne tæt på de største byer (henholdsvis 8,1 pct. og 15,4 pct.). I byområderne længere væk fra de største byer er der en tilsvarende andel beskæftiget i industrierhvervene, mens der i byområderne i eller tæt på de største byer er en forholdsvis lille andel beskæftiget i industrien.

Erhvervsstrukturen på småøerne minder mest om erhvervsstrukturen i landdistrikterne længere væk fra de største byer, dog med den forskel at en endnu større andel er beskæftiget i de primære erhverv og relativt få i industrierhvervene. Den nordvestlige del af Jylland er et eksempel på et område med relativ stor beskæftigelse i de primære erhverv. Dette område er samtidig kendetegnet ved en relativ stor andel af beskæftigede i industrierhvervene.

5.4 Disponibel indkomst

Tabel 5.4 viser udviklingen i den disponible indkomst pr. indbygger mellem 2007 og 2011.

Tabel 5.4: Disponibel indkomst (2011 priser) fordelt på områdetyper, 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Ændring (pct.)
Byområder i eller tæt på de største byer	207.197	199.929	199.076	210.888	209.162	0,9
Byområder længere væk fra de største byer	189.037	182.404	183.264	190.999	187.358	-0,9
Landdistrikter tæt på de største byer	197.348	186.641	187.166	198.359	197.544	0,1
Landdistrikter længere væk fra de største byer	183.100	172.809	173.028	182.687	181.648	-0,8
Småøer	167.100	160.539	162.780	169.450	168.499	0,8
Hele landet	199.566	191.532	191.271	202.122	200.416	0,4

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

Den gennemsnitlige disponible indkomst i Danmark er på godt 200.000 kr. i 2011. Gennemsnitligt betragtet ligger de disponible indkomster i byområder i eller tæt på de største byer over dette landsgennemsnit, mens de øvrige områder ligger under. Landdistrikter længere

væk fra de største byer har det laveste gennemsnit og dernæst byområderne længere væk fra de største byer.

Gennemsnitligt er den disponible indkomst i hele landet steget med 0,4 pct. mellem 2007 og 2011. Dette dækker imidlertid over en relativ stor vækst (0,9 pct.) i byområderne i eller tæt på de største byer. Modsat har der været et fald i byområderne længere væk fra de største byer og landdistrikter længere væk fra de største byer på hhv. 0,9 pct. og 0,8 pct. Landdistrikterne tæt på de største byer har oplevet en relativ beskedent vækst.

Overordnet set har alle områder oplevet et fald i den disponible indkomst i perioden 2007-2009, hvorefter niveauet fra 2009-2011 efterhånden er nået tilbage på niveau med 2007, dog med et beskedent fald fra 2010-2011. Denne udvikling kan observeres i alle områdetyper, om end i mindre grad i byområderne og landdistrikterne længere væk fra de største byer, hvor de disponible indkomster stadig ligger en smule under niveauet i 2007.

På småøerne er den gennemsnitlige disponible indkomst lavere end i de øvrige områder. Det skal dog samtidig bemærkes, at stigningen i den disponible indkomst på øerne i perioden har været forholdsvis stor. På de større danske øer – med undtagelse af Fanø – er den disponible indkomst ligeledes relativt lav. Det er også tilfældet for områderne omkring Thy og Mors og Nordvestjylland. Store dele af Fyn og Sønderjylland er også kendetegnet ved et forholdsvis lavt gennemsnitligt indkomstniveau.

5.5 Statslige arbejdspladser

Det kan have en betydning for et områdes udvikling og vækst, at der findes statslige arbejdspladser i umiddelbar nærhed. Beslutninger om placering af statslige arbejdspladser tages på baggrund af flere hensyn. Udover hensynet til konkrete områders beskæftigelse og økonomi gælder eksempelvis hensyn til mulighederne for at skaffe kvalificeret arbejdskraft, adgang til de daglige samarbejdspartnere samt økonomiske hensyn. Disse hensyn betyder også, at der vil være en naturlig tendens til at (større) statslige arbejdspladser placeres i de større byer, hvilket imidlertid ikke udelukker, at de kan have en stor betydning for de omkringliggende områder. Statslige arbejdspladser i eksempelvis Aalborg må således forventes at have en regional betydning for store dele af Nordjylland.

I tabel 5.5 vises fordelingen af statslige arbejdspladser på tværs af de fem regioner samt udviklingen i antallet af arbejdspladser i perioden 2008-2012.

Tabel 5.5: Fordeling af statslige arbejdspladser (årsværk) i regionerne (antal, andel og ændring)

	2008	2009	2010	2011	2012	Andel 2012 (pct.)	Ændring (pct.)
Region Hovedstaden	77.384	79.552	81.276	80.145	79.648	43,3	2,9
Region Sjælland	19.276	19.516	20.052	19.497	19.376	10,5	0,5
Region Syddanmark	30.287	30.545	31.225	30.498	30.710	16,7	1,4
Region Midtjylland	34.132	34.678	35.976	35.540	36.154	19,7	5,9
Region Nordjylland	16.792	17.185	17.538	17.736	17.963	9,8	7,0
Hele landet	177.881	181.475	186.067	183.416	183.851	100	3,4

Kilde: Moderniseringsstyrelsen

Note: Mellem 1500-1800 statslige årsværk er udstationerede og kan ikke fordeles på regioner. Derfor indgår de ikke i opgørelsen. Udenrigstjenestens udstationerede personale er registreret som ansatte i Region Hovedstaden og indgår i opgørelsen.

I 2012 tegnede Region Hovedstaden sig for godt 43 pct. af de statslige arbejdspladser. Derefter følger Region Midtjylland med knap 20 pct. og Region Syddanmark med knap 17 pct. I Region Sjælland og Region Nordjylland har man hvert sted ca. 10 pct. af de statslige arbejdspladser.

I de seneste fem år er der i Danmark sket en forøgelse af statslige arbejdspladser på 3,4 pct. Den største procentuelle stigning i antallet af statslige arbejdspladser har fundet sted i Region Nordjylland og Region Midtjylland, hvor antallet af statslige arbejdspladser er steget med henholdsvis 7,0 pct. og 5,9 pct. over perioden. I de øvrige regioner har man også fået flere statslige arbejdspladser, men forøgelsen har været mindre.

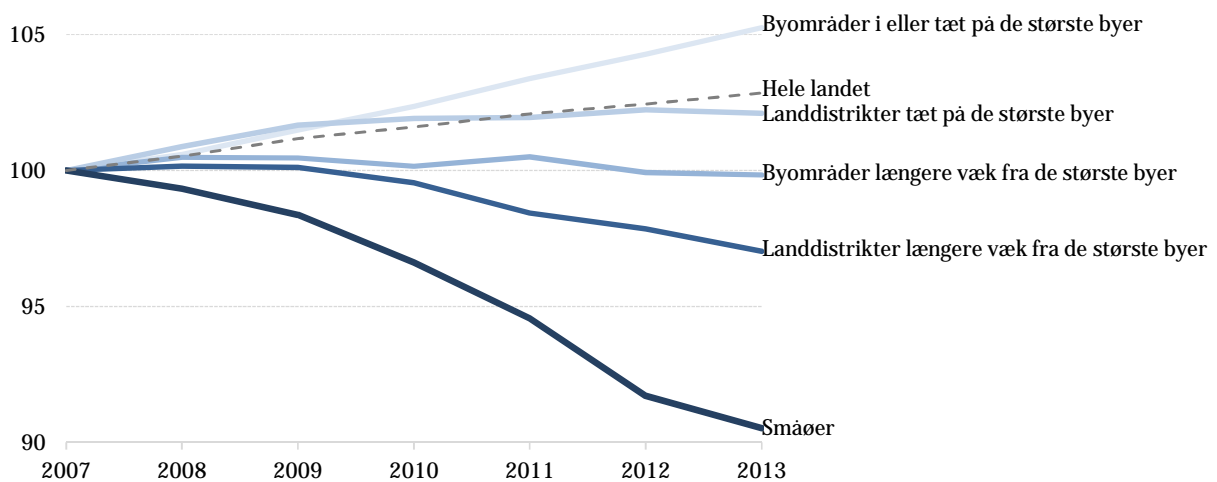
6 De danske småøer

I de foregående kapitler er de danske småøer allerede omtalt. Dette kapitel indeholder en mere udførlig redegørelse for den aktuelle situation og udviklingstendenser på de 27 småøer. På den ene side tilbyder småøerne en unik natur og dermed interessante bosætningsmuligheder og muligheder for bl.a. turisme- og fødevareerhverv. På den anden side er mange af øerne samtidig udfordret ved at være tyndt befolket samt ved afstanden til fastlandet.

6.1 Demografi

Figur 6.1. viser det indekserede indbyggertal for småøerne og fire områdetyper for perioden 2007-2013.

Figur 6.1. Indekseret befolkningsudvikling (2007=100)

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

På småøerne boede der pr. 1. januar 2012 4.675 indbyggere. I perioden 2007-2013 er antallet af beboere på småøer faldet med mere end 9 pct. Indbyggertallet på småøerne er således gået ganske markant tilbage. Nogle af småøerne adskiller sig imidlertid ved en positiv befolkningsudvikling over de seneste fem år. Dette gælder for Birkholm, Drejø, Strynø, Baagø, Endelave og Tunø. Der er i alle disse tilfælde tale om en beskedent absolut befolkningsvækst. Endvidere har ingen af øerne haft en kontinuerlig befolkningsvækst fra år til år. Det er derimod almindeligt, at de oplever en tilgang det ene år og en tilbagegang det næste.

Tabel 6.1. viser småøerne i sammenligning med landdistrikterne længere væk fra de største byer og hele landet på en række demografiske nøgletal.

Tabel 6.1. Demografiske nøgletal for de danske småøer, landdistrikter længere væk fra de største byer og hele landet

	Småøer	Landdistrikter længere væk fra de største byer	Hele landet
Andel kvinder (pct.) (2013)	48,1	48,8	50,4
Andel 0-14-årige (2013)	10,4	17,4	17,4
Andel 65+-årige (2013)	36,3	20,3	17,8

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

Som det fremgår af tabellen har småøerne mange fælles karakteristika med landdistrikterne længere væk fra de største byer. Karakteristika der i flere tilfælde synes at variere i takt med afstanden til landets største centre, og således synes at udgøre en større udfordring for småøerne end for landdistrikterne længere væk fra de største byer.

Særligt er andelen af unge og andelen af ældre bemærkelsesværdig. Samlet set har småøerne en stor andel af befolkningen udenfor den erhvervsaktive alder. Samtidig har de en markant lavere andel af unge i alderen 0-14 år.

6.2 Socio-økonomiske forhold

Tabel 6.2 viser småøerne i sammenligning med landdistrikterne længere væk fra de største byer og hele landet på en række socioøkonomiske nøgletal.

Tabel 6.2. Socio-økonomiske nøgletal for de danske småøer, landdistrikter længere væk fra de største byer og hele landet

	Småøer	Landdistrikter længere væk fra de største byer	Hele landet
Andel med videregående uddannelse (2012)	25,2	18,3	25,5
Beskæftigelsesfrekvens (2011)	66,2	72,4	71,4
Udvikling i beskæftigelse (2009-2011)	-9,5	-7,8	-5,3
Andel beskæftigede i primære erhverv (2011)	10,4	7,0	2,2
Bruttoledighed (2011)	6,4	6,0	6,0
Disponibel indkomst (2011) (Hele landet = 100)	84	91	100

Kilde: Ministeriets beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

Uddannelsesniveaut på småøerne adskiller sig primært fra landgennemsnittet ved, at flere har en erhvervsuddannelse (jf. tabel 5.1), mens en mindre andel har en gymnasial uddannelse som højeste fuldførte uddannelse. Andelen af borgere med en videregående uddannelse er lidt lavere end landsgennemsnittet, men samtidig højere end gennemsnittet for begge typer landdistrikter. Samlet set er uddannelsesniveaut på småøerne således relativt højt.

Beskæftigelsen på småøerne er en udfordring. Beskæftigelsesfrekvensen er således mindre end i de øvrige områdetyper. Ligesom i de øvrige områdetyper har beskæftigelsen været faldende i perioden 2009-2011. Tendensen er dog mere udtalt på småøerne.

Småøernes beskæftigelsesmæssige udfordring understreges samtidig af, at bruttoledigheden i 2011 var 0,4 procentpoint højere end landsgennemsnittet og niveauet i landdistrikterne længere væk fra de største byer.

En del af forklaringen på denne udvikling skal formentligt ses i sammenhæng med øernes erhvervsstruktur, som er kendetegnet ved at have en stor andel af beskæftigede i de primære erhverv i forhold til de andre områdetyper. Den generelle udvikling i de primære erhverv, og de udfordringer der knytter sig hertil, mærkes således i særlig grad på småøerne.

Den gennemsnitlige disponible indkomst på småøerne er mindre end i resten af landet. Mens landsgennemsnittet er cirka 200.000 kr. pr. indbygger, er gennemsnittet på øerne cirka 168.000 kr. – svarende til cirka 84 pct. af landsgennemsnittet. En væsentlig del af forklaringen herpå skal formentligt findes i øernes relativ store andel af ældre beboere, som typisk vil have en lavere indkomst. Det bemærkes samtidig, at den gennemsnitlige disponible indkomst på småøerne i perioden 2007-2011 er steget mere end i landet som helhed, og i sammenligning med de øvrige områdetyper kun overgås af byområderne i eller tæt på de største byer.